

УДК 37.013.83

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЗДОБУТТЯ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шанскова Т.І.

У статті розкрито сучасні тенденції у підготовці майбутніх соціальних педагогів в умовах другої вищої освіти; проаналізовано концептуальні моделі такої підготовки майбутніх соціальних педагогів та представлено андрагогічну модель, яка будується на принципах навчання дорослих.

Ключові слова: професійна підготовка соціальних педагогів, андрагогічна модель, принципи навчання дорослих.

В статье раскрыты современные тенденции подготовки будущих социальных педагогов при получении второго высшего образования; проанализированы концептуальные модели такой подготовки и представлена андрагогическая модель, построенная на принципах обучения взрослых.

Ключевые слова: профессиональная подготовка социальных педагогов, андрагогическая модель подготовки социальных педагогов при получении второго высшего образования, принципы обучения взрослых.

The article elucidates the current trends in training of future social pedagogues in conditions of their second higher education. The conceptual models of such training have been analyzed. The andragogical model based on the principles of adult education is presented.

Key words: professional training of social pedagogues, andragogical model, principles of adult education.

Постановка проблеми. У час глобальних суспільних перетворень пріоритетними у розвитку освіти країн світу загалом та України зокрема стали положення концепції неперервної освіти. Вимоги сучасного суспільства потребують від людини соціальної мобільності, що зумовило високий попит спеціалістів з вищою освітою на здобуття другої вищої освіти.

Професія соціальний педагог набуває в Україні поширення. У навчальних закладах різних рівнів акредитації готують майбутніх соціальних педагогів та працівників соціальної сфери. Водночас недостатня увага приділяється дослідженню проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах здобуття другої вищої освіти.

Аналіз досліджень та публікацій. У працях українських дослідників (Л.Коваль, А.Капської, В.Поліщук, Т.Семигіної, І.Григи, І.Зверевої, С.Хлебик та ін.) проаналізовано систему теоретичної та практичної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників за кордоном, зокрема й у Росії. Питанням підготовки і професійного становлення соціальних педагогів та соціальних працівників присвячено праці учених-педагогів С.Архипової, Л.Гуслякової, Б.Келаєва, І.Козубовської, Г.Лактіонова,

Л.Міщик, В.Поліщук, В.Сластьоніна, С.Тетерського, В.Фокіна, С.Чистякової, Н.Шмельової та ін.

Метою статті є аналіз наукових концептуальних моделей професійної підготовки соціальних педагогів та обґрунтування андрагогічної моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах другої вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах та підвищення її ефективності в останнє десятиліття привернула увагу багатьох українських та російських науковців.

Так, російська дослідниця Ю.М.Галагузова розробила *концептуальну модель професійної підготовки соціальних педагогів*, яка складається зі змістового, структурного, функціонального та особистісного компонентів. Практична реалізація цієї концептуальної моделі здійснюється на основі розробки дидактичної моделі, що має такі ж компоненти [5].

Н.В.Абрамовських запропонувала *концептуальну модель адаптивної системи підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності*, що містить концептуальний, нормативно-змістовий, технологічний та емпіричний компоненти [1, с. 12].

Під професійною підготовкою соціальних педагогів З.З.Фалінська розуміє процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління. Дослідницею подано модель неперервної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, до якої входять зміст, завдання, принципи, компоненти, критерії, види практик, організаційно-педагогічні умови та результат [7, с. 109].

Компетентнісна модель підготовки майбутніх соціальних педагогів розроблена І.М.Богдановою містить теоретичну, особистісно орієнтовану, організаційну, сімейно-педагогічну, соціально-превентивну та проектувальну компетентність. Кожен з видів компетентностей досягається завдяки вивченню дисциплін навчального плану підготовки соціальних педагогів за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” [3].

Модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у ВНЗ, розроблена українською дослідницею І.М.Мельничук, містить цільовий, концептуальний, практичний, діяльнісний, діагностичний та результативний компоненти [6, с. 12].

Розуміння підготовки фахівців для соціальної роботи як комплексної самоорганізованої системи дає змогу розглядати цей процес водночас з точки зору аксіології, акмеології та синергетики, що відображає комплексний аксіо-акме-синергетичний підхід у підготовці фахівців.

Модель поглибленої професійної підготовки соціальних педагогів у педагогічному вищому навчальному закладі подана З.А.Аксютіною. Модель містить структурний, змістовий, функціональний, технологічний та особистісний компоненти [2].

Проаналізовані моделі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів є дієвими в підготовці молодих спеціалістів. Проте вони недостатньо відображають особливості навчання дорослих студентів у здобутті другої вищої освіти. Тому нами було розроблено андрагогічну модель такої підготовки, що складається з цільового, мотиваційного, змістово-актуалізаційного, діяльнісно-процесуального, особистісного та результативного компонентів.

Мотиваційний компонент включає професійно-пізнавальні, соціальні та особистісні мотиви навчальної діяльності. До професійно-пізнавальних мотивів дорослих студентів належать широкі пізнавальні потреби, зацікавленість у набутті специфічних для майбутньої професії знань та вмінь; важливим соціальним мотивом здобуття другої вищої освіти, на думку студентів, є знаходження роботи за фахом та кар’єрне просування. Особистісні мотиви навчальної діяльності дорослих студентів – це потреба в саморозвитку та самовдосконаленні, самореалізації.

Змістово-актуалізаційний компонент включає знання з різних дисциплін навчального плану підготовки соціальних педагогів. Проте, враховуючи специфіку соціально-педагогічної професії, дорослий студент не тільки засвоює спеціальні знання, а актуалізує власні. Наприклад, під час вивчення на I курсі дисципліни “Актуальні проблеми соціальної

педагогіки”, студенти демонструють глибоку обізнаність щодо таких проблем. А у процесі вивчення курсу “Вступ до спеціальності” студенти навчаються аналізувати сучасні соціальні проблеми в контексті вимог до діяльності соціального педагога. Тобто навчальний план побудовано таким чином, щоб актуалізувати знання студентів, зацікавити їх змістом навчального предмета та спрямувати на подальше самостійне набуття знань з дисциплін.

Діяльнісно-процесуальний компонент охоплює показники, що характеризують рівень сформованості професійних умінь. Дорослі студенти не тільки набувають відповідних умінь у процесі навчання. Більшість з них працюють соціальними педагогами і вже включені у професійне середовище.

Особистісний компонент містить показники сформованості необхідних для соціально-педагогічної діяльності особистісних рис. Водночас проводиться профілактика емоційного вигорання тих студентів, які тривалий час займаються соціально-педагогічною діяльністю у притулках для неповнолітніх, пенітенціарних установах тощо.

Результативний компонент відображає показники готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності.

Представлена андрагогічна модель професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах другої вищої освіти побудована на основних принципах навчання дорослих.

1. Принцип єдності трьох середовищ. Освіта для дорослих створюється як система, що об’єднує в освітній простір декілька різнорідних середовищ існування дорослих, де здійснюється їхня освіта. Навчальне середовище – середовище, у якому безпосередньо здійснюється навчання у вигляді роботи над навчальним матеріалом курсів під керівництвом викладача. Професійне середовище – середовище, у якому навчання поєднано з професійною діяльністю і здійснюється у специфічних формах, пов’язаних з її аналізом і розвитком засобом навчальних матеріалів і освітніх технологій. Соціальне середовище – середовище, у якому навчання впливає на формування нових цінностей життя і діяльності засобами участі дорослих в організованих процесах комунікації.

2. Принцип відкритості освітнього простору. Освіта є доступною, навчання може починатися з будь-якого рівня, на відстані, без відриву від основної діяльності. Наявна можливість для вибору умов навчання, яке поєднано з професійною діяльністю. Навчання спрямовано на саморозвиток особистості, враховує індивідуальні здібності дорослих, побудовано на основі комунікації між усіма суб’єктами освітньої системи та створює умови для самоактуалізації за рахунок вибору “траєкторії” навчання.

3. Принцип синтезу трьох підходів до освіти. Андрагогічний підхід – підхід до освіти, побудований на врахуванні особливостей дорослих, які навчаються і при цьому зайняті професійною діяльністю. Особистісно орієнтований підхід – підхід до навчання, побудований на врахуванні закономірностей розвитку дорослих, які навчаються, як особистостей. Контекстний підхід – підхід до навчання, побудований на використанні контексту освітнього процесу як умови перетворення навчальних знань у професійні.

4. Принцип діяльності. Зміст навчальних матеріалів необхідно вибудовувати навколо основних видів діяльності дорослих, що навчаються. В основі організації освітніх процесів мають бути враховані особливості професійної діяльності осіб, що навчаються.

5. Принцип безперервної підтримки. Під час навчання дорослих мають бути передбачені різні форми підтримки їхньої діяльності на етапах: початку навчання; власне навчання; після засвоєння навчального матеріалу. Форми підтримки можуть бути різними, наприклад, консультування, інформування, оновлення навчальних матеріалів.

6. Принцип професійної мотивації. Разом з процедурами навчання має бути передбачена і впроваджена система мотивації дорослих до навчання через отримання можливості неперервного консультування; оновлення інформаційного забезпечення професійної діяльності; отримання можливості кар'єрного росту засобами участі у навчанні [8, с. 268–283].

Отже, для підвищення ефективності підготовки майбутніх соціальних педагогів у системі другої вищої освіти необхідно, щоб:

- освітній процес мав випереджувальний характер. Діяльність соціального педагога залежить від швидкозмінних соціальних перетворень. Тому спеціаліст повинен мати високий рівень соціальної мобільності, щоб швидко знайти роботу за фахом;

- підготовка майбутніх соціальних педагогів у процесі здобуття другої вищої освіти базується на андрагогічній моделі, що побудована на специфічних принципах та враховує освітні потреби тих студентів, які вже працюють, і тих, хто тільки починає опановувати професію соціального педагога;

- ефективність професійної підготовки соціальних педагогів досягається шляхом включення студентів у різні види діяльності (навчальну, волонтерську, дослідну тощо) та застосуванням технології диференційованого навчання, коли дорослі, відчувають особистісну значущість і провідну роль у процесі навчання;

- освіта дорослих потребує андрагогічної компетентності викладачів – інтегративної якості особистості, що виявляється у здатності створити оптимальні умови для навчання дорослих. Їхня функція все більше змінюється від передачі знань до фасілітації, тобто допомоги дорослим у саморозвитку та самореалізації. Посилюється значення консультування, що ґрунтується на партнерських стосунках та є формою індивідуальної роботи з дорослим.

Систематична освіта впродовж життя необхідна як людям з певною вже набутою освітою і стабільним соціальним статусом у суспільстві, так і тим, хто працює і потребує освітніх послуг, максимально наближених до місця роботи чи проживання. Освіта дорослих значною мірою сприяє забезпеченню більш успішного пристосування до життя і професійної діяльності.

Література

1. Абрамовских Н. В. Концепция адаптивной системы подготовки будущих социальных педагогов к профессиональной деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 / Абрамовских Н. В. - Челябинск, 2010. – 30 с.
2. Аксютин З. А. Углубленная профессиональная подготовка социальных педагогов в педагогическом вузе : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Аксютин З. А. – Омск, 2006. – 223 с.
3. Богданова І. М. Шляхи та засоби вдосконалення соціально-педагогічної підготовки майбутніх фахівців / І. М. Богданова // Наука і освіта. – 2007. – № 1–2. – С. 116–119.
4. Бондар Л. В. Професійна підготовка соціальних педагогів із застосуванням електронних засобів навчання : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Бондар Л. В. ; Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2006. – 254 с.
5. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 / Ю. Н. Галагузова. – М., 2001. – 373 с.
6. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Мельничук І. М. – Тернопіль, 2011. – 40 с.
7. Фалінська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Фалінська З. З. ; Львівський національний університет І. Франка. – Львів, 2006. – 284 с.
8. Щенников С. А. Открытое образование / С. А. Щенников. – М. : Наука, 2002. – 527 с.